

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצ"ל - פרשת נשא וחג השבועות תשע"ו -

ברכת כהנים

דבר אל אהרן ואֶל בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִבְרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם (ו' כ"ג)
הנה איתא בקרא שנצטוו הכהנים לברך את ישראל. ואמרינן
בגמרא סוטה (ל"ח א') אמר אבבי נקטינן לשנים קורא כהנים,
ולאחד אינו קורא כהן, שנאמר 'אמור להם' לשנים.

וכן קיימא לן בשולחן ערוך (סי' קכ"ח סעי' י') דאם הם שנים קורא
להם כהנים ומחזירים פניהם כלפי העם, ואם הוא רק כהן אחד,
אינו קורא לו אלא הוא מעצמו מחזיר פניו.

א. אמירה מעכבת

הנה יש לומר דבשני כהנים, אמירת כהנים מעכבת אף מדרבנן,
ואם לא קראו כהנים אינם מקיימים ברכת כהנים כלל.

וכי תימא הא מביא במשנה ברורה (שם ס"ק ל"ט, ובשע"צ ס"ק מ"א)
דעת הסוברים דבכהן יחיד, אע"פ דלא קראו לעלות, מכל מקום
מחוייב לעלות מדרבנן, [ואולי גם מה"ת], ואם כן נימא דשנים לא גרע
מאחד, וגם בשנים כשלא קראום, מקיימים המצוה כדין כהן יחיד.
אך נראה לא כך, דלא דמי שנים לאחד, דהרי בשנים בטל תורת
האחד. וכך קאמר אחד מגדולי הדור שליט"א.

ב. אמירה אינה מעכבת

אך הנה דעת הגר"ק שליט"א דלא כה"ל, דאין האמירה
מעכבת, ואף כשלא קראו לשני כהנים, מכל מקום אם עולין
מקיימין מצות עשה דברכת כהנים. שוב ראיתי כן במנחת חינוך
(מצוה שע"ח).

אך גם לפי זה נפקא מינה כה"ל, דשנים גריעי מיחיד לענין ביטול
העשה, דבתרי אם לא קראו כהנים, לא ביטלו עשה, משא"כ ביחיד
כתב במנחת חינוך (שם) דלדעת פרי חדש (שם ס"ק י"ד) ביטל עשה אף
כשלא אמרו לו.

ג. ברכת המצות לפני שראוי להמצוה

הנה אם נימא דאמירת כהנים מעכב, ועלה כהן אחד ובירך אשר
קדשנו, והנה מיד בא כהן אחר והצטרף עמו, ובירך ברכת המצות,
והנה השליח אומר עכשיו כהנים, האם תעלה הברכת המצות.

הנה לענ"ד יעלה הברכה, דאפשר לברך אף שטרם ראוי למצוה,
כגון בבירך על אתרוג של חבירו לפני שקנאו, ואם כן הכא נמי
בנידון דידן.

דרבנן לפני דאורייתא

הנה יש לעיין בעיקר האי דינא, אמאי אמרינן דבשני כהנים
דחייבים בברכת כהנים מדאורייתא, כשאינם חייבים מדאורייתא,
פטורים לגמרי, ואין בהם עכ"פ החיוב דרבנן כמו בכהן אחד דחייב
גם כשלא קראו לו, [וכן אם היחיד לא בירך ביטל מצות עשה].

א. קידוש בלא כוונה

לכאורה יש לבאר דאין דרבנן בדאורייתא, דאם חייב
בהדאורייתא, אינו חייב בהדרבנן.

וקנגעא בנידון המנחת חינוך (מצוה ל"א) האם אפשר מתחילה
לצאת ידי חובת קידוש רק מדרבנן, ורק אחר כך לצאת ידי חובת
קידוש מן התורה, או דילמא אמרינן דאם עכשיו חייב מדאורייתא,
אינו יכול לקיימו באופן שמקיים רק מדרבנן.

אבל באמת לא קנגעא, דשאני הכא דחכמים תיקנו כן רק ביחיד
ולא בשנים.

ב. נפקא מינה בקידוש

הנה כתב במנחת חינוך (שם) דנפקא מינה בנידון ה"ל דקידוש,
בגוונא דקידוש פעם אחת על היין במקום סעודה, אבל לא כוון לשם
מצוה, נמצא דרך מדרבנן יצא ידי קידוש, דבדיני דרבנן אמרינן
דמצוות אין צריכות כוונה, אבל הדאורייתא לא קיים, ואחר כך קידש
שנית וכוון לשם מצוה, אבל לא היה יין או לא היה במקום סעודה,
נמצא דיצא ידי קידוש רק מדאורייתא.

והנה כל זה לדעת המגן אברהם (סי' ס' סק"ג) דרך במצוות דאורייתא
צריכות כוונה, אבל במצוות דרבנן לא צריכות כוונה, אך בביאור
הגר"א (סי' תפ"ט סעי' ד') נוקט דגם במצוות דרבנן צריכין כוונה, וכן פסק
במשנה ברורה (סי' ס' סק"ו). [ומקור דברי המגן אברהם מהרדב"ז (סי' אלף
צ"ד), והאחרונים נחלקו שאין ראיה מהרדב"ז].

אך יהא הנידון לכולי עלמא, בגוונא שיצא בקידוש בפעם
הראשונה על הכוס מקטן, דהחיוב דרבנן כבר יצא, ואחר כך קידש
בלא כוס, דיצא רק מדאורייתא.

ג. אתרוג חסר ביום הראשון

הנה אתרוג חסר פסול ביום טוב ראשון, וכשר בשאר הימים.
וכתב בתשובות חכם צבי (סי' ט') דאם ביום הראשון יש לו רק
אתרוג חסר יקחנו, דלא גרע מחול המועד, דאע"פ דאינו יכול לקיים
הדאורייתא, עכ"פ יקיים הדרבנן. וזה תליא בהאי נידון דברכת
כהנים. [אך למאי דהוספנו דלא קנגעא, לא תליא].

ד. ראיה מדגול מרבבה

הנה כתב בדגול מרבבה (סי' רע"א סעי' ב') דאיש שכבר התפלל
מעריב לא יכול להוציא אשה שעדיין לא התפללה, דהרי האיש כבר
קיים קידוש דאורייתא בתפילת שמונה עשרה, ועכשיו חיובו רק
מדרבנן, ואם כן אינו יכול להוציא אשה שחייבת מדאורייתא,
[דשיטתו דליכא ערבות לנשים].

וקשה למה לא אמרינן שהאשה תקיים עכשיו החיוב דרבנן,
ואחר כך כשתתפלל תקיים המצוה דאורייתא, אלא על כרחך יש
ראיה דאי אפשר לקיים הדרבנן לפני הדאורייתא.

ה. כורך קודם המצה

כתב בפרי מגדים (סי' תע"ה א"א סק"ח) דאם אכל תחילה כורך,
המרור יצא והמצה לא יצא, דהרי אתי מרור דרבנן ומבטל מצה
דאורייתא, אבל מצה דאורייתא לא מבטל למרור דרבנן, ואם כן
צריך לאכול אחר כך מצה לחוד.

ותמהו במגן האלף ובית יצחק, הא כיון דלא יצא המצה שוב לא
יצא המרור, דהמצה הוה רשות ומבטל המרור.

אך יש לומר בדעת הפרי מגדים, דמדרבנן צריך להיות כורך וזכר
למקדש גם על המצה, וזה יצא השתא. ואם כן סבירא ליה דאפשר
לצאת הדרבנן קודם. וצריך תלמוד.

ו. גרושה וחלוצה

בתוספות במכות (י"ג א' ד"ה גרושה) כתבו דאע"פ דכהן הנושא
חלוצה לוקה מכת מרדות דרבנן, מכל מקום אשה שהיא גם גרושה
וגם חלוצה, לוקה בה רק מלקות דגרושה שהיא דאורייתא, ולא
לקי מכת מרדות דרבנן, דכשיש דאורייתא אין דרבנן. וזה לא תליא
בהאמור, דכאן הדאורייתא קיים.

ז. חיוב דרבנן לפני ששבע

במגן גבורים כתב דברכת המזון דאורייתא יש גם חיוב דרבנן לפני
ששבע וזה לא פקע, ונפקא מינה דזה יוכל לצאת מקטן. ולענ"ד אינו
מוכרח.

